

conclusio omnibus rationibus factis pro præcedenti; nam illæ probant spem non posse consistere in iudicio illo certo, sive illud pertineat ad fidem, sive ad aliam virtutem, quandoquidem cum illo iudicio potest simul esse desperatio. Confirmatur ultimo, nam sicut iudico præmium reddendum esse pro meritis, ita iudico pœnam esse infligendam pro peccatis; ergo si sperare est iudicare, utrumque iudicium erit spes; at hoc est falsum, nam ex uno iudicio sequitur spes, ex alio timor. (Videri possunt dicta in Relect. de Libert. divina, disp. 2, sect. 2, a num. 26.)

5. *Tertia conclusio.* — Dico tertio spem ad voluntatem spectare, et consequenter esse motum in bonum sub ratione boni. Hæc conclusio sequitur ex dictis, et suadet etiam ex communi modo sentiendi; nam passio spei ponitur ab omnibus in appetitu sensitivo. Item illud speramus, quod aliquo modo iudicamus bonum et futurum; ita Philosophus, 2 Rhetor., cap. 1; et Augustinus, in Enchyridio, cap. 8, ubi ait, *bona sperari, mala timeri.* Unde confirmatur, nam timor ad appetitum spectat, et fuga mali sub ratione mali, et illi est contraria spes; ergo cum contraria sint circa idem, etiam spes erit in appetitu; et cum non sit fuga, sed persecutio, tendit in bonum sub ratione boni. (Vide 1. 5 de Anima, cap. 5.)

6. *Ad primum in num. 2.* — *Ad secundum.* — *Ad tertium.* — *Ad ultimum.* — *Quo pacto spes dicatur certa.* — Ad fundamenta secundæ sententiæ responsum jam est numero quarto. Ad primum prioris sententiæ, primo negatur fidem significare fiduciam in Scriptura, saltem regulariter, ut diximus late in materia de Fide, disputatione prima, sectione prima. Ad secundum respondetur quia, ut postea dicemus, spes supponit fidem, et in illa omnino fundatur, juxta illud: *Fides est substantia sperandarum rerum;* hinc fieri ut interdum spes nominetur ab ipsa fide, et inde spes dicta est fiducia, ut D. Thomas docet, prima secundæ, q. 40, et inde nominatur fides. Ad tertium argumentum patet ex dictis, et patebit latius ex dicendis. Ad ultimum, de certitudine spei, quidam volunt, quamvis spes et fides sint distincta, posse tamen convenire in aliqua proprietate communi, etiam ejusdem speciei, quia interdum res specie distinctæ habent aliquod accidens ejusdem rationis. Sed hoc non recte dicitur, nam certitudo fidei est de ejus essentia, et intrinsece oritur ex objecto formali ejus, unde convenire

alteri rei specie diversæ est impossibile. Præterea certitudo proprie convenit actibus intellectus, voluntatis vero solum per quamdam accommodationem. Quomodo dixit Aristoteles, secundo Ethicorum, capite sexto, prudentiam esse certam, quia firmiter adhæret veritati; virtutes autem morales dici certas, quia nunquam aberrant a vera honestate, quod tamen habent a prudentia dirigente ipsas; sic ergo spes dicitur certa non per modum firmi assensus, sed quia nititur vera ratione sperandi, unde per se non aberrat. Quomodo Paulus, ad Hebræos sexto, dicit spem niti promissione et juramento Dei, *ut per duas res immobiles firmissimum solatium habeamus;* hoc autem habet spes a fide, a qua dirigitur, et in qua fundatur, ad Hebræos undecimo; ita exponunt hanc certitudinem spei Hilarius, canon. 5 in Matth. et alii Patres; divus Thomas, secunda secundæ, quæst. 18, articulo 4, et alii Theologi in 3, distinctione 26; ubi D. Thomas, secunda secundæ, quæst. 2, articulo 2, ait per accidens posse interdum spem nostram deficere ratione liberi arbitrii, non quia ipsa spes aberrat in sperando, sed quia tandem interdum non fiet quod sperat, non ex defectu ejus in quem sperat, sed ipsius sperantis, et hæc etiam ex parte charitatis ad hanc spei firmitatem postulatur, juxta illud ad Romanos 5: *Spes autem non confundit, quia charitas Dei diffusa est in cordibus nostris.*

SECTION III.

Quod bonum, et sub qua ratione sit formale objectum spei, et per quos actus virtus spei tendat in illud, atque adeo quomodo spes distinguatur a charitate.

1. *Questionis difficultas.* — *Prima sententia.* — Tota difficultas consistit in assignanda propria ratione hujus objecti, prout distinguitur ab objecto formali charitatis, nam hinc pendet distinctio harum virtutum, et actuum earum. Prima sententia dicit Deum, sub absoluta ratione boni increati et supernaturalis, esse objectum charitatis; sub ratione vero ardui et excedentis hominis facultatem, esse objectum spei; atque adeo ad charitatem pertinere, amare et desiderare illud bonum, et quæ ad illud conferunt; ad spem vero tantum sperare. Hæc sententia indicatur a divo Thoma, in Quæst. disp. 1, de Spe, art. 1, et 2. 2, quæst. 17, articulo 1 et 2, et 3; et Cajetano, quæst. 18, art. 1; tenet Paludan., 3, dis-

tinect. 26, quæst. 2; Richard., art. 1, quæst. 3, et articulo 2; Durand., quæst. 3; Henricus, Quodlibeto 8, quæst. 15, ad 2; Bonavent., eadem distinct. 26, quæst. 4 et 5, et alii, qui dicunt charitatem esse in concupiscibili, sic vero in irascibili, cujus est tendere in arduum; nimirum de his virtutibus philosophantur, ac si in voluntate irascibilis a concupiscibili realiter distingueretur. Duo etiam tribuit Bonaventura spei, confidere, scilicet, et expectare: primum respectu ejus in quem confidimus, secundum respectu boni expectati.

2. *Expenditur præcedens sententia.* — *Prima difficultas contra illam.* — *Secunda difficultas.* — Hæc sententia, quatenus ponit bonum arduum objectum actus spei, habet veritatem suam, ut patebit; quatenus vero arduum ponit quasi objectum formale hujus virtutis, per quod a charitate distinguitur, et quatenus nullum alium actum tribuit huic virtuti, nisi propriam spem, et omnem amorem boni supernaturalis tribuit charitati, neque est divi Thomæ, neque potest convenienter intelligi; et primum peto quid intelligat nomine *ardui*: si enim intelligat bonum, quod superat omnem humanam facultatem, etiam charitas tendit in Deum, ut tale bonum est; si vero intelligat illud bonum, ut est absens et consequendum, etiam charitas per desiderium efficax tendit in illud bonum absens, et in consecutionem ejus propter Dei gloriam; si vero intelligat, ut bonum dicit etiam rationem excellentiæ quæ est in ipso bono, non bonitatem, ita ut tam charitas quam spes tendant in bonum excellens, tamen charitas formaliter in bonitatem, in excellentiam quasi materialiter, spes vero contra in excellentiam formaliter, quasi ad vincendam difficultatem, in bonitatem vero quasi materialiter; si, inquam, hoc intelligat, non potest consistere, quia spes est motus voluntatis prosequentis objectum; ergo necessario tendit in objectum formaliter sub ratione boni. Præterea illa excellentia vel est solum quasi augmentum bonitatis; et sic tendere in bonum sub ratione excellentis, non est aliud quam tendere sub ratione boni, imo sub excellentissima ratione boni, quod etiam facit charitas, tanto melius quanto est perfectior spe. Si vero illa excellentia significet difficultatem obtinendi tale bonum, sic non potest esse ratio sub qua, nam ratio sub qua pertinet ad motivum, difficultas autem non movet appetitum ad prosecutionem objecti, sed potius retrahit

appetitum; bonitas vero est quæ excitat appetitum ad vincendam difficultatem. Secundo, est difficultas in hoc; nam illi actus, quos hæc sententia ponit, *confidere et expectare*, si referantur ad voluntatem, non possunt esse nisi volitiones quædam; confidere ergo in aliquo, erit velle ab illo habere aliquod bonum, quod iudico illum mihi daturum, vel absolute, vel sub aliqua conditione; et hæc eadem voluntas comparata ad bonum ipsum erit expectatio ejus; at vero totus hic actus tendit in bonum sub ratione boni, et quia tendit in absens, nihil aliud esse videtur quam desiderium. Unde ulterius necesse est talem actum supponere amorem objecti expectati, qui amor in præsentia materia debet esse supernaturalis, ut sit proportionatus expectationi et fiduciæ supernaturali. Peto ergo cujus virtutis actus sit ille amor; nam charitatis, per se loquendo, non est, quia charitas non tendit in proprium modum amantis, ut sic; ille autem amor est proprii commodi; pertinebit ergo ad spem, et ita habebit plures actus; quam difficultatem mox latius prosequar.

3. *Secunda sententia.* — *Partim admittitur.* — *Partim rejicitur.* — *Confirmatur primo.* — *Confirmatur secundo.* — Est secunda sententia, objectum materiale spei esse bona supernaturalia, formale vero esse Deum, ut primum auctorem et principium talium bonorum, juxta quam sententiam ita differunt tres virtutes theologice, ut fides formaliter tendat in veritatem, charitas in bonitatem, spes in omnipotentiam, ratione cujus Deus est principium omnium bonorum; ita videtur explicare hanc rem divus Thomas, quæst. illa decima sexta, articulo sexto, et disput. de Spe, articulo 1 et 4, et aliis in locis aliquoties. Nam sicut fides nititur Deo dicenti, ita spes Deo auxilianti, et hoc modo loquuntur non pauci, de objecto formali spei scribentes. Explicatur, nam in hoc differt supernaturalis spes a naturali, quod illa tota nitatur Deo, hæc aliis causis. In hac sententia unum est certum, spem infusam principaliter fundari in Deo; hoc enim est de fide, ac fortasse declaratum contra Pelagianos¹, qui ponebant spem in propria libertate et virtutibus, contra quos dicitur Jerem. 7: *Nolite confidere in vobis ipsis;* et capite decimo septimo: *Benedictus homo qui confidet in Deo,* et cætera. Dico autem *principaliter*, quia secundario tanquam in instrumento, vel

¹ Consule auctorem, lib. 2 de Grat., c. 12, num. 3.

medio ordinato a Deo, etiam licet sperare, vel in meritis Christi Domini, aut propriis, Dei gratia factis, aut in orationibus Sanctorum, et similibus, ut patet ex 1 Corinth. 15, 2 ad Corinth. 1 et 3, et ad Galat. 5, et ex Tridentino, sess. 6, cap. 16, canon. 26. Et videri potest Augustinus, de Catechizandis rudibus, capite vigesimo primo, et in Enchiridio, capite decimo quarto. Aliud vero, quod hæc sententia dicit, nempe Deum, quatenus in ipsum speramus, esse objectum formale, seu rationem sub qua ipsius virtutis, difficile est; nam sperare in aliquem duo includit: primum est existimare et credere illum futurum mihi auxiliatorem, et sine illo me non posse consequi, vel habere id quod spero; secundum est, affectum voluntatis tendere in illud bonum, et in auctorem ejus; et utrumque horum concurrat in spe christiana; tamen primum pertinet ad fidem; secundum est quidem proprium ipsius spei, tamen respectu illius Deus se habet solum, vel ut unum ex bonis speratis, quia, videlicet, spero auxilium ejus et gratiam, vel ut causa extrinseca horum bonorum: prima autem ratione, potius est materiale quam formale objectum; secunda autem ratione, etiam est causa extrinseca tantum, non ratio formalis, quod aperte sentit divus Thomas, citata quæstione decima septima, articulo quarto, in corpore: *Bonum*, ait, *quod quis sperat, habet rationem causæ finalis; auxilium autem, per quod aliquis sperat illud bonum obtinere, habet rationem causæ efficientis*; et idem scribit in artic. 5, quibus locis palam excludit Dei auxilium a ratione formali spei; bonum autem in tali ratione includit, cum juxta eundem divum Thomam finis intrinsecus sub ratione formali, cum objecto sub ratione etiam formali coincidat. Quod præterea confirmatur, quia ratio formalis objecti hujus virtutis debet esse aliqua ratio boni, nam est virtus voluntatis; quod autem bonum sit obtinendum ab hoc vel ab illo, vel his viribus aut illis, non variat rationem boni amati, quia ordo ad extrinsecam causam non variat intrinsecam rationem formalem; sed potius e contrario, quia bonum est diversum, et diversi ordinis, ideo habet ordinem ad diversam causam. Confirmatur secundo, nam expectare sanitatem sive per medicinam, sive per alia media, si in sanitate eadem bonitas appetatur, non variat rationem formalem objecti; item ab ipso Deo diverso modo speramus multa, quædam ex liberalitate mera, ut primam gratiam, quædam ex justitia et meritis, ut

gloriam; et tamen, quia ratio boni sperati eadem est, objectum formale est idem, et virtus spei eadem est. Ultimo, quia illo modo et sub illa ratione potest etiam charitas confidere in Deum, et sperare; nimirum, si proximo ex charitate beatitudinem appetam et petam a Deo, et sperem illi dandam, ex eodem affectu charitatis, omnes illi motus videntur elicit a charitate, et tamen illo modo nituntur ratione aliqua in omnipotentia Dei; quare, etc.

4. *Tertia sententia, eaque vera.* — *Prima conclusio.* — *Probatur particulatim.* — Tertia sententia asserit objectum spei esse Deum, ut summum bonum amabile amore concupiscentiæ, quasi in commodum amantis: hæc divi Thomæ, quicquid aliqui dicant, censeo esse, 2, 2, quæst. 17, art. 8 et 9; disputat. de Spe, art. 3; indicat Cajetanus art. 5; clarius Scot., in 2, distinct. 26 et 27; et Gabriel, distinct. 27; Almaynus, in suis Moralibus, tractat. 2, cap. 7, et recentiores communius ad citatum locum divi Thomæ: et mihi videtur vera. Quam ut explicem, dico primo: præter amorem quo amatur Deus ex charitate, est alius distinctus, quo amatur Deus ut summum bonum amantis, in commodum ipsius amantis, qui et honestus est, et supernaturalis. Conclusio videtur communis. Proboque singula membra; primum quidem, quia Deus est summum bonum hominis; omne autem bonum est amabile, eo modo quo bonum est. Hinc patet secundum, quia talis amor tendit in objectum bonum, et eo modo quo bonum est et amabile; item per se nullam habet circumstantiam malam. Quod sit etiam supernaturalis, patet ex ejus objecto; nam, licet Deus auctor naturæ, et finis naturalis ejus, sit summum bonum naturale hominis; tamen, ut est auctor gratiæ, et finis ejus, ac objectum supernaturalis beatitudinis, est supernaturale bonum; ergo amor qui tendit in Deum sub hac ratione, ut sit proportionatus tali objecto, debet esse supernaturalis; talis est autem amor de quo loquimur; ergo. Confirmatur, nam per hunc amorem præfert homo illud bonum omni alio bono concupiscibili, et omni beatitudini; rursus paratus est ad quærendum illud bonum omnibus modis proportionatis illi, qui tamen supernaturales sunt; est ergo ille affectus supernaturalis. Tandem ex hoc amore oritur spes, ut dicemus; spes autem supernaturalis est, ut ex materia de gratia constat¹. Quartum denique, quod hic amor sit distin-

¹ Lib. 2, cap. 12 et 13.

ctus ab amore charitatis, patet, quia alter est concupiscentiæ, alter amicitæ.

5. *Evasio removetur.* — Dices interdum hos amores non esse actus distinctos, sed unum, qui comparatus ad diversa recipit has denominationes, ut constat ex 1. 2. Respondetur verum hoc esse, quando illæ denominationes sumuntur ex respectu diversarum rerum, quarum altera est quæ amatur, altera est bonum quod alicui amatur; tamen, ratione unius et ejusdem rei, isti amores semper sunt diversi actus; quia, videlicet, uno amore ita amatur res in se, et propter se, ut quidquid amatur, illi rei ametur, ut ipsa sit perfecta, ibi sistendo, qui modus est proprius amoris amicitæ; alio vero actu amatur eadem res, non sibi, sed amanti, in commodum et perfectionem ejus, qui modus est concupiscentiæ; et hos actus esse distinctos docet Anselmus, de Casu diaboli, c. 4, et de Concord., capit. 9, nam: *Alter*, inquit, *oritur ex suprema quadam affectione justitiæ et honestatis. alter ex affectione proprii commodi*; unde ille magis videtur oriri ex excellentia rationis et libertatis; hic magis quodammodo ex inclinatione naturæ.

6. *Objectio quadruplex contra assertionem.* — Sed arguitur primo contra, quia hoc amore utimur Deo, quia eum ad nos referimus, unde constituimus nos ipsos tanquam finem ipsius Dei; nihil autem est turpius quam uti fruendis, ut Augustinus dixit. Secundo, ille amor vel est amor proprius, vel oritur ex amore proprio; nam desiderium ex amore nascitur; ergo desiderium proprii commodi ex amore proprio; sed amor proprius naturalis est, quia in eo et res amata, et ratio amandi est mere naturalis; ergo totus ille actus naturalis etiam est. Tertio, hinc videtur fieri non posse hunc amorem pertinere ad virtutem Theologicam; nam, licet per eum ametur Deus, tamen ratio amandi non est increata, sed creata, nimirum ipse amans, et commodum proprium. Quarto, quia si quo modo se potest homo amare supernaturaliter, ille amor ad charitatem spectat, et ea ratione velle sibi beatitudinem, et quæcumque bona supernaturalia, charitatis est officium, ut dicendum est infra ex divo Thoma, quæst. 23, artic. 2, ad 2, et quæst. 25, artic. 4. Patet etiam a simili; nam velle proximo beatitudinem ex amore supernaturali, charitatis est officium; ergo multo magis sibi.

7. *Ad primum.* — Ad primum negatur anteedens, quia hoc amore nos non referimus Deum ad nos ut ad finem, sed proprie amamus

Deum nobis, quod potius est amare conjunctionem nostri cum Deo, tanquam cum ultimo fine supernaturali nostri; quamvis in hoc amemus commodum nostrum, id est, felicitatem, et ultimam perfectionem. Verum est tamen hunc amorem, quia non est fruitio Dei, sed in fruitionem tendit, solere interdum dici usum, ut patet ex Augustino, lib. 6 de Trinit., cap. 10, et lib. 10, cap. 11. Quo sensu, et lato modo loquendi, non omnis usus Dei, vel potius amoris Dei malus est, si tamen totus ad fruitionem Dei ordinetur. Proprie vero loquendo, ille amor non est usus, quia usus, proprie loquendo, est actus circa medium, ortus ex amore finis, et ad illum ordinatus; hic autem amor non est hujusmodi, quia proxime versatur circa ipsum finem, et ipsum et ejus fruitionem amat ipsi diligenti, non tanquam fini, sed tanquam subjecto. Unde totus hic amor natura sua non tendit, nec sistit in homine tanquam in ultimo fine, sed de se tendit in Deum; nam quod creatura jungatur Deo ut ultimo fini, per se est quid referibile in Deum, et in gloriam ejus; quæ ratio quasi virtualiter continetur in hoc actu ex natura sua, formaliter vero addi potest per charitatem.

8. *Ad secundum.* — *Actus spei quo pacto sit supernaturalis.* — Ad secundum, dico hunc amorem, de quo loquimur, non nasci ex alio amore per se loquendo, quia non est desiderium, sed amor; amor autem per se est primus actus. Sed advertendum in omni amore, qui est concupiscentiæ respectu alicujus boni, includi formaliter, vel virtualiter, quod sit benevolentia respectu alterius; quia si concupisco bonum, alicui sane concupisco; ergo eum cui concupisco, benevolentia diligo; cum igitur hoc amore diligamus Deum nobis, negari non potest quin talis amor sit etiam benevolentia respectu nostri, atque adeo quod per illum nos amemus: attamen ille amor est vere supernaturalis, quia bonum, quod per illum nobis amamus, supernaturale est simpliciter, et ab eo maxime specificatur amor; et, licet is cui amatur, videatur res naturalis, tamen, ut pertinet ad hunc amorem, non est mere naturalis, sed consideratur ut habens respectum ad bonum supernaturale, et obedientialem capacitatem ejus. Unde in hoc amore natura elevat sese, et aliter se diligit, quam sit naturaliter diligibilis; quia non tantum naturalem perfectionem, sed maxime supernaturalem sibi amat et optat; unde licet amor proprius, ut communiter sumitur, sit naturalis amor et imperfectus, tamen si amor

proprius dicatur omnis amor propriæ perfectionis et commodi proprii, non omnis talis amor est naturalis, præsertim quando talis amor est regulatus per regulam supernaturalem, et, per conformitatem ad illam, appetit supernaturalem honestatem. Non nego tamen hunc anorem supponere amorem naturalem sui ipsius, eo modo quo gratia supponit naturam; sicut etiam mater, verbi gratia, supposita naturali conjunctione, quam habet cum filio, amat illi perfectionem et excellentiam supernaturalem; tamen hoc totum, quod naturale est, nempe conjunctio, vel amor, non est propria ratio hujus amoris; sed hæc sumitur ex excellentia boni amati; reliqua vero sunt conditiones, vel necessariæ, vel utiles.

9. *Ad tertium.—Ad quartum.*—Ad tertium negatur consequentia, quia hic amor attingit Deum ipsum, et ratio amandi est ipsamet bonitas increata Dei, non ut est bonum Dei, sed ut est bonum increatum meum, et ita sufficienter attingit hic amor Deum, prout necessarium est ad Theologalem virtutem; neque refert quod is, cui bonum hoc amatur, sit creatum quid; nam hoc non obest rationi virtutis Theologalis; sicut e contrario, si qua virtus immediate tantum attingit materiam creatam, quamvis illam amet, vel referat ad personam increatam, tanquam ad objectum *cui*, non satis est ad rationem virtutis Theologicæ; et patet id evidenter in virtute spei, quomodoque explicetur, nam in illa manifestum est, quod quidquid speramus, nobis speramus, et tamen sine controversia ille est actus sufficiens Theologalis virtutis. Quarti argumenti solutio patet ex dictis; nam, licet ex charitate possimus amare nos ipsos amore supernaturali, et beatitudinem nobis, tamen non ex illa sola; nam charitas etiam in amore sui non respicit proxime proprium commodum naturæ, sed vel divinum bonum, vel honorem, vel divinam excellentiam secundum se; at vero hic amor, de quo loquimur, proxime attendit rationem proprii commodi, quamvis supernaturalis et altioris ordinis.

10. *Secunda conclusio quadripartita.—Probatur prima pars.—Secunda.—Tertia.*—Dico secundo: ex hoc amore concupiscentiæ nascitur desiderium vel beatitudinis, vel bonorum supernaturalium. Et si amor sit perfectus et absolutus, et cum recto iudicio conjunctus, nascitur etiam spes, qui actus et honesti sunt, et supernaturales, sed non semper re distincti, sed ratione et denominatione tantum. Probatur prima pars, quia omnis amor parit de-

siderium, si bonum sit absens. Secunda patet eodem modo, quia si bonum amatum sit excellens, et difficile ad consequendum, etiam ex amore ejus nascitur spes, ut constat ex 1. 2; necessarium tamen est ut adsit iudicium, quo quis credat consecutionem talis boni esse possibilem, imo et esse futuram, vel certo, vel probabiliter, pro ratione spei. Denique necessarium est ut non adsit iudicium certum et definitum, nempe tale bonum nunquam fore consequendum, quia ex hoc nascitur desperatio, ut patebit. Tertia pars constat ex dictis; spes enim et desiderium proportionatur amori, unde de fide est hunc motum esse honestum et supernaturalem, Psalm. 117: *Bonum est sperare in Domino*; Psalm. 124: *Qui confidunt in Domino*, etc.; Rom. 15: *In eum, id est Deum, gentes sperabunt*; Trident., sess. 6, can. 26.

11. *Quartam docent Scotus, Gabriel, etc.*—Quartam partem conclusionis, scilicet, spem et desiderium non esse semper actus re distinctos, tenent Scotus, Gabriel, Almaynus supra; Cajetanus, 2. 2, quæst. 18, art. 1, dicit sperare nihil aliud esse quam velle bonum arduum possibile sibi, et in illa arduitate includitur absentia; et revera si sperare est actus voluntatis, et circa bonum, ut bonum, non potest intelligi quid sit, nisi velle; et cum sit circa absens, erit motus appetitus tendentis in distans; hoc autem ipsum est esse desiderium, nam in hoc consistit ratio desiderii per quam distinguitur ab amore et delectatione; et quod illud bonum sit excellens aut difficile ad consequendum, fortasse efficiet ut illud ipsum desiderium sit difficilius ad eliciendum, vel etiam ut sit nobilius, non tamen ut non sit desiderium. Et confirmatur; nam certum est bonum absens amatum, quantumvis excellens sit et arduum, posse desiderari: ergo circa tale objectum non possunt distingui desiderium et spes; nam utrumque versatur circa arduum et absens. Secundo, spes est quidam actus necessarius ad salutem; hæc autem dispositio in hoc consistit, quod efficaciter intendat et velit eam sibi comparare; hæc autem intentio, ut in 1. 2 dictum est, non differt re et essentia a desiderio perfecto; ergo idem videtur dicendum de actu spei, qui non apparet distinctus ab illa efficaci intentione.

12. *Objectionem contra proximam quartæ partis assertionem.—Confirmatur primo et secundo.—Dilutio.—Ad primam confirmationem.—Ad secundam.*—Sed contra arguitur, nam videtur hoc esse contra communem modum con-

cipiendi de spe: solet enim definiri expectatio futuræ beatitudinis, ut patet ex Magistro, in 2, distinct. 26; expectare autem non est desiderare. Confirmatur primo, nam fieri potest ut aliquis desideret bonum, et tamen non speret se consecuturum. Secundo, spes infusa, præcipue videtur respicere eum in quem speramus, scilicet, Deum; desiderium autem nihil respicit, nisi rem desideratam. Respondetur: ideo addidi in ultima parte conclusionis, *hæc denominatione et ratione distingui*. Unde ratio desiderii et nomen latius patet quam spei; nam desiderium dicitur omnis appetitus boni absentis, sive sit per modum actus perfecti et efficaci, sive imperfecti per modum velleitatis; item, sive illud bonum sit arduum sive facile et proportionatum appetenti; denique sive propriis viribus, sive alienis sit comparandum; spes vero imprimis significat actum perfectum per modum voluntatis efficaci, et per se versatur circa bonum aliquo modo difficile; unde sæpe tendit in bonum, quod non tam ab sperante quam ab alio pendet; et ideo non solum respicit bonum speratum, sed etiam illud a quo, vel per quem speratur, tanquam principium aliquo modo illius boni. Quamvis igitur in proposito idem actus realiter sit spes et desiderium, desiderium tamen dicitur ex hoc solum quod est appetitus boni absentis; spes vero dicitur, quatenus est motus perfectus in bonum arduum; et ideo involvit, ut spes est, relationem ad eum a quo, vel per quem speramus tale bonum, ad eum modum quo intentio finis involvit voluntatem mediorum; et hoc modo verum est actum spei infusæ respicere et bona sperata, et Deum, ut auctorem illorum bonorum, juxta illud Genesis 15: *Noli timere, Abraham, ego protector tuus sum, in quem speras, et merces tua magna nimis*, quam speras. Deinde, ut est desiderium, hic actus non requirit iudicium quod tale bonum sit consequendum, sed solum quod sit bonum mihi; tamen ut sit perfectus motus spei, præter existimationem de bonitate objecti, requirit persuasionem de possibilitate obtinendi tale bonum, atque adeo de voluntate ejus, qui daturus est auxilium ad tale bonum consequendum, et denique de fidelitate promissionum, quæ ab ipso factæ sunt; et hac ratione spes, ut infra dicemus, requirit fidem excitantem et moventem appetitum ad istum actum perfectum, a quo etiam fiducia nominatur, de quo vide divum Thomam, quæst. 128, artic. 1, ad 2, et 129, artic. 6. Ad objectionem ergo negatur spem, quam-

vis realiter sit idem quod desiderium, non posse denominari expectationem, sicut denominatur; imo, si attendamus communem modum concipiendi, nihil aliud est expectare aliquid, quam desiderare ut veniat, supposito iudicio quod venturum sit. Ad primam confirmationem, respondetur desiderium inefficax per modum velleitatis, posse esse in eo qui non sperat, non vero desiderium perfectum per modum efficaci intentionis. Ad secundam confirmationem, patet ex dictis responsio.

13. *Tertia conclusio tripartita.—Probatur prima pars.*—Dico tertio: hi actus amoris concupiscentiæ, et desiderii vel spei qui ab illo oriuntur, ad eandem prorsus virtutem spectant, quæ non est charitas, et consequenter erit spes. Conclusio sumitur ex divo Thoma, art. 6, in corp., et ad 3, et plane sequitur ex dictis; nam radix desiderii et spei est amor; ergo ejusdem virtutis est amare illud bonum, et illud sperare, si absens sit: patet consequentia, quia eadem virtus versatur circa actus per se ordinatos, quorum unus est quasi radix aliorum; tum etiam quia in illis omnibus actibus retinetur eadem ratio formalis respectu virtutis. Item ad eandem virtutem spectat voluntas simplex finis, intentio ejus, et electio mediorum. Similiter eadem ratione amare Deum et desiderare illi bonum, et odio habere malum illius, pertinent ad eandem charitatem. Tandem ejusdem virtutis est amare bonum, quando est absens, et gaudere de illo, quando est præsens; sed eadem virtus, quæ desiderat vel sperat absens, gaudet de præsentem, ut ait D. Thomas, in dicta quæst. 28; ergo de primo ad ultimum eadem virtus quæ amat, desiderat et sperat.

14. *Probatur secunda pars.—Tertia pars.*—Jam vero quod in proposito hæc virtus non sit charitas, probatur ex dictis in prima conclusione, ubi ostendimus istum amorem non pertinere ad charitatem; ergo neque pertinent reliqui actus. Et confirmatur, nam actus spei perfectus in sua specie potest elici ab eo qui non habet charitatem; ergo amor concupiscentiæ, in quo spes fundatur, seu virtus eliciens illos actus, non est charitas. Ex quo tandem concluditur esse spem, quia virtus hæc Theologalis est, cum proxime versetur circa bonum et bonitatem increatam, et non est fides neque charitas; ergo spes; nam, secundum veram Theologiam, non sunt nisi tres virtutes Theologicæ. Et confirmatur, nam certum est actum spei pertinere ad virtutem spei;